Calendari romà - bases

Autor:
Data de publicació: 01-11-2009

La raça humana és l'única que s'ha sincronitzat amb la Lluna per als seus cicles de fertilitat femenina, el seu cicle de 29 dies ho marca fins i tot en el nom "menstruum". By the way, no vull semblar masclista així que afegeixo el comentari de Sigmond Freud: "Els homes també tenim un cicle en la nostra sexualitat".. així que no és estrany que a la l'inici totes les cultures hagin tingut calendaris lunars, passant a soli-lunars quan van passar de caçadors a recol·lectors, calendari xinès, calendari jueu, calendari àrab, i finalment la cultura grega (Sosígenes) sota el comandament romà (Juli César) definís el nostre calendari.

Calendari romà

Divisió dels anys

Segons la tradició romana el sistema del calendari es va deure a Ròmul i constava de 10 mesos, quatre de 31 dies i sis de 30, en total 304 dies. Encara que potser la diferència més gran amb l'actualitat era que l'any començava l'1 de març. Fins la reforma de Juli César del 46 a.C.

Martivs: en honor a Mart, pare dels fundadors de Roma, Ròmul i Rem,
Aprilis: possiblement consagrat a Venus, Apru a etrusc.
Maivs: alguns afirmen que estava dedicat a la deessa Maya, mentre d'altres li adjudiquen a venerar els avantpassats, els Maiores.
Ivnivs: consagrat a Juno.
Qvintilis: anomenat així per ser el cinquè mes. A la mort de Juli Cèsar va passar a anomenar-se Ivlivs en el seu honor, per ser el mes del seu naixement.
Sextilis: mes sisè. Es va dedicar posteriorment a Octavio Augusto i va rebre el nom d'Avgvstvs.
September: mes setè
October: mes vuitè
November: mes novè
December: mes desè
Més l'Hivernus.. un període reomplint per acabar l'any

Aquest calendari, massa curt es va fer servir fins a les reformes realitzades pel rei Numa Pompilius el 713 a.C. que va afegir als deu mesos existents, dos mesos nous:

Ianvarivs: en honor a Janus.
Febrvarivs: dedicat a Februus (més conegut pel nom de Plutó), déu de les cerimònies de purificació que es duien a terme aquest mes.

A més a més, va reduir el nombre de dies dels mesos per sumar un total de 355 dies, amb la qual cosa adaptava el calendari al cicle lunar.

Com que l'any seguia sent curt es va optar, després de diverses reformes més, per afegir cada quatre anys dos mesos, un de 22 i un altre de 23 dies, anomenats Mercedonis o Intercalars.

Amb l'emperador Juli Cèsar es va tornar a organitzar el calendari (46 aC), que a part de "fer començar l'any al gener" va fixar la durada en 365 dies, 5 hores i 52 minuts.

Els romans comptaven els anys, en els documents oficials, segons la sèrie de cònsols i emperadors (era dels Cònsols, 509 aC).

L'era Romana es comptava des de la creació de Roma (Ab urbe condita). Va ser Terenci Varró qui va establir, definitivament, que la fundació de Roma havia estat l'any 753 aC. No obstant hi va haver intents anteriors com el de Fabius Pictor, que la va establir el 747 aC; Polibi, 750 aC; Marc Porcius Cató, 751 aC; i Verrius Flaco, 752 aC; dades que cal tenir en compte a l'hora de datar fets. Titus Livi s'adhereix a la data de Cató, encara que de vegades fa servir la de Fabio Pictor. Ciceró utilitza el còmput de Varró, que al final és l'usat per Plini, i l'emprat pels historiadors moderns. Aquesta era començava el 21 dabril, encara que normalment es redueix al 1 de gener.

Divisió dels mesos

Conforme al seu origen lunar, el mes tenia tres dates fonamentals relacionades amb les fases de la lluna i que servien de punt de partida per als altres dies:

Les calendes, les nones i els idus. Els dies es denominaven depenent dels dies que faltessin fins a la propera data assenyalada.

Les calendes eren el primer dia del mes, les nones eren el dia 5 (excepte al març, maig, juliol i octubre que eren el dia 7), i els idus eren el dia 13 (excepte al març, maig, juliol i octubre que eren el dia 15).

Teòricament les calendes corresponen al noviluni, les nones al quart creixent i els idus al pleniluni. El dia anterior també es deia “pridie” (vespres), l'anterior a les vespres..antevespres, i al dia posterior se'n deia postridie. Els dies compresos entre aquestes dates se citen sobre la base d'aquestes bases. D'aquesta manera el 20 d'octubre era el tretzè dia abans de les calendes de novembre.

Nundinum

A part de la divisió en anys i mesos sempre ha calgut comptabilitzar el temps en algun cicle més curt. A Roma, ja des de molt aviat es van institucionalitzar les NUNDINA, blocs de vuit dies a cadascun dels quals se'ls assignava una lletra A, B, C, D, E, F, G, i H, després del qual tornava a iniciar-se el cicle amb A, el dia de mercat dins de la muralla de la Ciutat. L'origen d'aquest cicle és etrusc.

La Septimana

És un cicle de set jornades consecutives, comparteix amb el Nundinum el seu ús com a mesura de temps a l'àmbit mercantil i civil. Els romans no el van fer servir com una unitat de temps civil fins al segle III dC, potser per influència del cristianisme.

Els dies de la Septimana eren: dies solis, dies lunae, dies martis, dies mercuri, dies iovis, dies veneris i dies saturni.

Els Dies:

Dies Fasti: Es configuren aquestes dates per als assumptes de caire privat, de manera que no interferissin els dies que eren utilitzats per a activitats públiques, d'aquesta manera tot aquell que tingués assumptes personals o negocis per atendre no hauria d'acudir a les assemblees. Els pretors que encarregaven dels litigis podien exercir.

Dies Nefasti: Aquests dies l'activitat pública estava prohibida pel fet que els pretors al revés dels dies fasti no podien pronunciar paraules com “dono”, “dico” o “adjudico” pel que no podien exercir la seva activitat. Com que no era un dia festiu les activitats privades i comercials podien seguir el seu ritme habitual.

Dies comitials: Dia fasti però amb la particularitat que en aquestes jornades era possible convocar assemblees, per la qual cosa els ciutadans cridats a assemblea havien d'estar disponibles si eren reclamats. L'any 58 aC es van unir els dies fasti amb els dies comitials per poder permetre disposar de més dies per celebrar assemblees.

Dies Intercisi: Són dies mixtos, tal com indica Varrón són dies fastos a la meitat i nefastos a primera hora del matí ia última hora de la tarda. En total eren vuit dies al llarg de l'any. En general eren usats com a dies de vigília, de sacrificis preparatoris per a la festa del dia següent.

Dias fissi: Com els dies Intercisi són dies mixtes, que comencen sent nefastus i finalitzen sent fastus. Només existien

tres dies fissi durant l'any.

Dies especials:

Quando Rex Comitiavit Fast: Dia que significa “fast quan el Rei fugia del Comici”. Hi havia celebrat el 24 de març i el 24 de maig. Segons es creu aquests dies corresponien originalment en temps de la Monarquia, amb la convocatòria dels “comitia tributa”.

Nefastus publicus o principia: eren dies associats a les grans festes públiques, els festivals de caràcter i data fixa al llarg de l'any. Són dies religiosos que comencen sent nefastus per passar a ser fastus un cop finalitzades les cerimònies religioses.

Fastus principio o publico dies: Al revés que els dies anteriorment descrits aquests començaven sent fastus i acabaven sent nefastus. Es consideraven festes menors i eren molt poc nombroses.

Dies Postriduani: Eren jornades no propícies en relació amb altres, eren els dies posteriors a cada jornada assenyalada (calendes, nones, idus). Són dies sense sacrificis de manera que el poble els considerava desaventurats.

Dies aliens: Eren dies de dol, on es commemorava algun esdeveniment històric desafortunat per a la ciutat. Eren dies que s'evitava qualsevol activitat no essencial perquè eren considerats popularment com a ulleres, encara que l'activitat de l'estat i l'economia no es paralitzaven aquests dies. La derrota dels romans enfront dels gals al riu Allia el 18 de juliol del 390 aC és considerada l'origen d'aquesta celebració.

Hi havia més dies especials no reflectits com a fastos com els dies vitiosus, dies lliri, o els dies religiosi.

Les festes religioses

El calendari religiós romà reflectia l'hospitalitat de Roma davant dels cultes dels déus dels territoris conquerits. Originalment eren poques les festivitats religioses romanes. Al llarg dels anys es van introduir festes noves que van assenyalar l'assimilació dels nous déus. Van arribar a incorporar-s'hi tantes festes que els dies festius eren més nombrosos que els laborals. Les festes religioses més importants eren les festes lupercals, saturnals, equiria i dels jocs seculars. Algunes festivitats cristianes que se celebren actualment es basen en les festivitats que ja se celebraven en temps romans, només que cristianitzades per fer-les compatibles amb la nova religió.

Divisió del dia

Tot i que el sistema sexagesimal (' i '') pel grau i l'hora fou emprat originàriament pels sumeris entre 3000 aC -2000 aC, es va transmetre després als babilonis.
El dia entre els romans constava de 24 hores i començava a mitjanit. L'hora era la dotzena part del temps transcorregut entre la sortida i la posta de sol. Per això al desembre l'hora arribava a no tenir més de 45 minuts, i, en canvi, al juny era de 75 minuts.

Naturalment, no tenien una noció exacta del temps. Les referències són expressions imprecises. mane, al matí; davant meridiem, abans del mig dia; post meridiem, després del migdia. La sisena hora del dia acabava a les dotze del dia, i la sisena de la nit, a mitjanit. La nit estava dividida en quatre vigílies de tres hores cadascuna.